

حضور محققان ایرانی در شبکه‌های اجتماعی علمی: مطالعه موردی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان

نرگس قربانی^۱، مرجان مومنی^۲، راهب قربانی^۳، فهیمه باب‌الحوائجی^۴

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: شبکه‌های اجتماعی علمی با افزایش تعامل میان محققان، از طرفی باعث افزایش سرعت انتقال اطلاعات و از سوی دیگر، منجر به پویایی و شناسایی آن‌ها و تولیدات علمی‌شان می‌شود. با توجه به اهمیت حضور محققان در چنین شبکه‌هایی، هدف از انجام مطالعه حاضر، تعیین میزان حضور و استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان از این نوع شبکه‌ها بود.

روش بررسی: در این پژوهش مقطعی-توصیفی-تحلیلی، ۱۵۴ عضو هیأت علمی دانشگاه که از اردیبهشت تا شهریور سال ۱۳۹۵ در دانشگاه حضور داشتند، وارد مطالعه شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته بود که روایی و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های χ^2 و Fisher exact در سطح معنی‌داری ۰/۰۵۰ تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها: ۱۲۲ نفر پرسش‌نامه را تکمیل کردند و عودت دادند. ۵۹/۸ درصد (۷۳ نفر) اعضای هیأت علمی حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی علمی عضو بودند. ارتباط معنی‌داری بین عضویت در ResearchGate و مرتبه علمی مشاهده گردید ($P = ۰/۰۳۷$)؛ به طوری که عضویت اعضای با مرتبه علمی مربی، کمتر از عضویت اعضای دارای مرتبه استادیاری، دانشیاری یا بالاتر بود. شایع‌ترین دلیل استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی، دنبال کردن فعالیت‌های سایر پژوهشگران و شایع‌ترین دلیل عدم استفاده، کمبود وقت عنوان شد. همچنین، ارتباط معنی‌داری بین عدم مهارت کافی در بازیابی اطلاعات و مرتبه علمی وجود داشت ($P = ۰/۰۰۴$)؛ به گونه‌ای که درصد بالایی از اعضای هیأت علمی مربی (۳۸/۵ درصد) اظهار نمودند که مهارت کافی را در بازیابی اطلاعات ندارند.

نتیجه‌گیری: استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی موجب افزایش رؤیت‌پذیری برون‌دادهای علمی و به دنبال آن، افزایش استناد به تولیدات علمی مؤسسه خواهد شد که ارتقای سطح پژوهش‌های دانشگاه را به همراه خواهد داشت.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی؛ اعضای هیأت علمی؛ دانشگاه‌ها؛ ایران

پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۱۰/۳

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۸/۱

ارجاع: قربانی نرگس، مومنی مرجان، قربانی راهب، باب‌الحوائجی فهیمه. حضور محققان ایرانی در شبکه‌های اجتماعی علمی: مطالعه موردی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۶؛ ۱۴ (۶): ۲۶۶-۲۶۰

شبکه‌های اجتماعی علمی در انجام فعالیت‌های پژوهشی انجام شد، نشان داد که قابلیت‌های این گروه از شبکه‌های اجتماعی شامل معرفی و شناسایی محققان، امکان برقراری ارتباط با سایر محققان، به اشتراک گذاشتن اطلاعات، جستجو و

مقدمه

با گسترش وب ۲ و فن‌آوری‌های حاصل از آن، شاهد گسترش و پیشرفت شبکه‌های اجتماعی مجازی هستیم. طبق تعریف Ellison و Boyd، شبکه‌های اجتماعی مجازی با استفاده از امکانات بر پایه وب، به افراد اجازه می‌دهند تا برای خود پروفایل عمومی و نیمه عمومی ایجاد نمایند (۱). شبکه‌های اجتماعی آنلاین را می‌توان به دو دسته کلی شبکه‌های اجتماعی عمومی مانند فیسبوک و توئیتر و شبکه‌های اجتماعی تخصصی مانند Mendeley، ResearchGate و Academia تقسیم‌بندی نمود (۲). تعریف Ellison و Boyd از شبکه‌های اجتماعی بیشتر بر ویژگی‌های شناسایی، ارتباط و اطلاعات این شبکه‌ها تأکید دارد (۱)، اما ویژگی «همکاری» را نیز می‌توان به کارکردهای این شبکه‌ها افزود (۳). از میان شبکه‌های اجتماعی، سایت‌های شبکه‌های اجتماعی علمی به طور خاص برای اهداف دانشگاهی طراحی شده‌اند (۴).

در حال حاضر بسیاری از محققان جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی خود، از قابلیت‌های مختلف شبکه‌های اجتماعی بهره می‌برند. نتایج مطالعه‌ای که بر روی پژوهشگران حوزه علوم پزشکی در ایران به منظور بررسی قابلیت‌های

مقاله حاصل طرح تحقیقاتی با شماره ۹۴۵ می‌باشد که با حمایت کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی سمنان انجام شده است.

۱- دانشجوی پزشکی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران

۲- دکتری تخصصی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کتابخانه مرکزی، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسؤل)

Email: mmmomeni386@gmail.com

۳- استاد، آمار زیستی، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران

۴- دانشیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

بخش دوم آن با توجه به اهداف مطالعه، شامل سؤالاتی بود که عضویت یا عدم عضویت جامعه مورد پژوهش در شبکه‌های اجتماعی علمی، دلایل عضویت و عدم عضویت، مزایا و معایب عضویت در این نوع از شبکه‌ها، مدت زمان عضویت اعضای این شبکه‌ها، متوسط فاصله زمانی مراجعه و ابزارهای مورد استفاده در دسترسی به این شبکه‌ها، میزان رضایت و اعتماد آن‌ها از این نوع شبکه‌های اجتماعی را مورد ارزیابی قرار می‌داد. قبل از شروع مطالعه، برای ارزیابی پایایی پرسش‌نامه، ۳۰ نفر از اعضای هیأت علمی آن را تکمیل نمودند که پایایی آن ۰/۸۱ به دست آمد.

پرسش‌نامه‌ها توسط محقق در محل حضور اعضای هیأت علمی (دانشکده‌ها یا بیمارستان‌ها) به آن‌ها تحویل داده شد. چنانچه هر یک از اعضا در هنگام مراجعه محقق جهت تحویل پرسش‌نامه حضور نداشتند، اسامی آن‌ها یادداشت و در زمان دیگری جهت ارایه پرسش‌نامه مراجعه می‌شد. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های χ^2 و Fisher exact در نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ (version 18, SPSS Inc., Chicago, IL) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. $P < 0/05$ به عنوان سطح معنی‌داری داده‌ها در نظر گرفته شد. این مطالعه پس از اخذ مجوز از کمیته اخلاق دانشگاه انجام گرفت. اسامی افراد در پرسش‌نامه‌ها درج نشد و اطلاعات جمع‌آوری شده نزد محقق محرمانه باقی ماند.

یافته‌ها

۱۲۲ نفر از اعضای هیأت علمی پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نمودند و عودت دادند. ۵۴/۹ درصد (۶۷ نفر) مرد و بقیه افراد زن بودند. جدول ۱ وضعیت عضویت هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان در شبکه‌های اجتماعی علمی به تفکیک جنسیت و مرتبه علمی را نشان می‌دهد.

جدول ۱: وضعیت عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی به تفکیک جنسیت و مرتبه علمی

متغیر	عضویت در شبکه اجتماعی علمی	
	خیر (تعداد (درصد))	بلی (تعداد (درصد))
جنسیت	۰/۲۸۰	
	زن (۵۵ نفر) ۲۵ (۴۵/۵)	۳۰ (۵۴/۵)
مرد (۶۷ نفر) ۲۴ (۳۵/۸)	۴۳ (۶۴/۲)	
مرتبه علمی	۰/۹۸۳	
	مری (۳۳ نفر) ۱۳ (۳۹/۴)	۲۰ (۶۰/۶)
	استادیار (۷۱ نفر) ۲۹ (۴۰/۸)	۴۲ (۵۹/۲)
	دانشیار یا استاد (۱۸ نفر) ۷ (۳۸/۹)	۱۱ (۶۱/۱)

بر اساس یافته‌ها، ۵۹/۸ درصد از اعضای هیأت علمی حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت داشتند. از بین ۷۳ نفر عضو شبکه‌های اجتماعی، ۹/۶ درصد عضو Academia، ۶۵/۸ درصد عضو LinkedIn، ۲/۷ درصد عضو Mendeley، ۶/۸ درصد عضو ResearchID، ۶۸/۵ درصد عضو ResearchGate و ۸/۲ درصد عضو ORCID بودند.

یافتن اطلاعات، مدیریت منابع و استنادات، روزآمد نگهداشتن محققان و رتبه‌دهی می‌باشد (۵). شبکه‌های اجتماعی علمی به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا آثار پژوهشی، یافته‌های علمی و مهارت‌های خود را با سایر پژوهشگران به اشتراک بگذارند (۶) و ضمن تعامل با سایر محققان و آگاهی از آخرین مطالعات منتشر شده (۷)، زمینه‌ای را برای همکاری و آموزش نظیر به نظیر و افزایش اعتماد به نفس ایجاد می‌کند (۸). نتایج پژوهش محمدی و Thelwall نشان داد که شبکه اجتماعی Mendeley می‌تواند علاوه بر کمک به انتقال دانش، در دریافت استنادات بیشتر برای مقالات پژوهشگران نیز به آن‌ها کمک نماید (۹). در مقابل، Mahajan و همکاران از نگرانی در خصوص نقض حریم خصوصی افراد، عدم امنیت و کمبود وقت در استفاده از شبکه‌های اجتماعی به عنوان خطرات و مشکلات استفاده از این شبکه‌ها نام بردند (۱۰).

از طرف دیگر، سایت‌های معتبر و رایگانی وجود دارند که شناسه دیجیتال ثابتی را به محققان اختصاص می‌دهند و مشکلاتی همچون وجود اشکال مختلف اسامی محقق در مقالات منتشر شده را مرتفع می‌نمایند. پس از ثبت نام محققان در این سایت‌ها، شناسه واحدی به آن‌ها تعلق می‌گیرد که بین‌المللی است و در تمام طول زندگی حرفه‌ای محقق استفاده می‌شود (۱۱). از نمونه این سایت‌ها می‌توان به Open Researcher and Contributor ID (ORCID) و ResearcherID اشاره کرد. با توجه به اهمیت این نوع شبکه‌ها در دیده و خوانده شدن تولیدات علمی محققان که منجر به دریافت استنادات بیشتر می‌شود، افزایش آگاهی اعضای هیأت علمی نسبت به کارکرد مفید شبکه‌های اجتماعی علمی و آشنایی آن‌ها با مفهوم آلت‌متریکس، می‌تواند در تمایل آن‌ها در به اشتراک‌گذاری نتایج پژوهش‌های خود و به دنبال آن، افزایش دریافت استنادات تأثیرگذار باشد. به همین دلیل آشنایی محققان با این شبکه‌ها اهمیت فراوانی دارد.

با توجه به اهمیت تعامل و مشارکت علمی در محیط وب و بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی، شناخت این شبکه‌ها، نخستین گام در استفاده از آن‌ها است. از آن‌جا که تاکنون پژوهشی در این زمینه بر روی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان انجام نشده است، مطالعه حاضر ضمن تعیین میزان آشنایی و عضویت این گروه از محققان کشور در شبکه‌های اجتماعی علمی، دلایل عضویت و عدم عضویت و استفاده از شبکه‌های مذکور را مورد بررسی قرار داد.

روش بررسی

این تحقیق از نوع مقطعی-توصیفی-تحلیلی بود و جامعه آماری آن را تمامی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان تشکیل داد که با توجه به آمار اخذ شده از مرکز امور هیأت علمی دانشگاه، در زمان شروع مطالعه، ۱۵۴ نفر عضو هیأت علمی در دانشگاه حضور داشتند. جمع‌آوری داده‌ها از اردیبهشت تا شهریور سال ۱۳۹۵ صورت گرفت. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته بود. به منظور طراحی پرسش‌نامه، پس از مشخص نمودن اهداف تحقیق و مطالعه مقالات مشابه (۱۰، ۸، ۵)، سؤالاتی که در محدوده اهداف پژوهش بود، طراحی و در نهایت، فرم پیش‌نویسی از پرسش‌نامه ایجاد شد. به منظور ارزیابی روایی، پرسش‌نامه در اختیار چند نفر از استادان و دانشجویان مقطع دکتری رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار گرفت و نظرات آن‌ها در خصوص وصول به اهداف اخذ گردید. پس از انجام اصلاحات، پرسش‌نامه نهایی متشکل از ۱۵ سؤال و دو بخش آماده شد. بخش اول مربوط به اطلاعات جمعیت‌شناختی و

جدول ۲: درصد فراوانی نسبی افراد عضو در حداقل یکی از انواع شبکه‌های اجتماعی علمی به تفکیک جنسیت و مرتبه علمی

نام شبکه اجتماعی علمی	جنسیت (درصد)			مرتبه علمی (درصد)		
	زن (۳۰ نفر)	مرد (۴۳ نفر)	P	مربی (۲۰ نفر)	استادیار (۴۲ نفر)	دانشیار یا بالاتر (۱۱ نفر)
Academia	۱۳/۳	۷/۵	۰/۴۳۵	۱۰/۰	۹/۵	۹/۱
	۸۶/۷	۹۲/۵		۹۰/۰	۹۰/۵	۹۰/۹
LinkedIn	۵۶/۷	۷۲/۱	۰/۱۷۲	۶۰/۰	۶۹/۰	۶۳/۶
	۴۳/۳	۲۷/۹		۴۰/۰	۳/۰	۳۶/۴
Mendely	۳/۳	۲/۳	> ۰/۹۹۹	۰	۲/۴	۹/۱
	۹۶/۷	۹۷/۷		۱۰۰	۹۷/۶	۹۰/۹
ResearchreID	۱۰/۰	۴/۷	۰/۳۹۶	۱۰/۰	۴/۸	۹/۱
	۹۰/۰	۹۵/۳		۹۰/۰	۹۵/۲	۹۰/۹
ResearchGate	۶۶/۷	۶۹/۸	۰/۷۷۹	۵۰/۰	۷۳/۸	۸۱/۸
	۳/۳	۳۰/۲		۵۰/۰	۲۶/۲	۱۸/۲
ORCID	۳/۳	۱۱/۶	۰/۳۹۰	۰	۱۱/۹	۹/۱
	۹۶/۷	۸۸/۴		۱۰۰	۸۸/۱	۹۰/۹

ORCID: Open Researcher and Contributor ID

بین عدم مهارت کافی در بازیابی اطلاعات و مرتبه علمی وجود داشت ($P = ۰/۰۰۴$) به طوری که درصد بالای اعضای هیأت علمی مربی (۳۸/۵ درصد) اظهار نمودند که مهارت کافی را در بازیابی اطلاعات ندارند (جدول ۳).

شکل ۱: شایع‌ترین دلایل استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی توسط

اعضای هیأت علمی

از ۷۳ نفر عضو شبکه‌های اجتماعی، ۴۲/۸ درصد بیشتر از دو سال، ۲۸/۸ درصد یک تا دو سال، ۱۶/۴ درصد بین ۶ ماه تا یک سال و بقیه (۱۱/۰ درصد) کمتر از شش ماه بود که عضو شبکه‌های اجتماعی علمی شده بودند. از نظر مدت زمان استفاده، ۴/۱ درصد روزانه، ۳۸/۴ درصد یک یا چند بار در هفته، ۲۴/۷ درصد یک یا چند بار در ماه، ۹/۶ درصد هر چند ماه یک بار و بقیه (۲۳/۳ درصد) هر زمان که از شبکه اجتماعی ایمیلی دریافت می‌کردند، از شبکه استفاده می‌نمودند.

توزیع عضویت افراد در هر یک از شبکه‌ها به تفکیک جنسیت و مرتبه علمی در جدول ۲ ارایه شده است. از بین ارتباطات بررسی شده، فقط ارتباط معنی‌داری بین عضویت در شبکه ResearchGate و مرتبه علمی مشاهده شد ($P = ۰/۰۳۷$)؛ به طوری که عضویت اعضای با مرتبه علمی مربی، کمتر از عضویت اعضای هیأت علمی با مرتبه استادیار، دانشیار یا بالاتر بود. شایع‌ترین دلایل استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی به ترتیب دنبال کردن فعالیت‌های سایر پژوهشگران، تماس با سایر محققان، یافتن اطلاعات مانند مقاله، کتاب، عکس و فیلم و انتشار و در معرض دید قرار دادن پژوهش‌های خود بود (شکل ۱).

از ۴۹ نفری که عضو هیچ یک از شبکه‌های اجتماعی علمی نبودند، ۴۸ نفر دلایل عدم استفاده را ذکر کردند که شایع‌ترین دلایل به ترتیب کمبود وقت و عدم اطلاع از وجود شبکه‌های اجتماعی علمی بود. همچنین، ارتباط معنی‌داری

جدول ۳: توزیع فراوانی دلایل عدم استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی به تفکیک جنسیت، مرتبه

دلایل عدم استفاده از شبکه اجتماعی	جنسیت [تعداد (درصد)]		مرتبه علمی [تعداد (درصد)]	
	زن (۲۵ نفر)	مرد (۲۳ نفر)	P	مرد (۲۳ نفر)
عدم اطلاع از وجود شبکه‌های اجتماعی علمی	۱۴ (۵۶/۰)	۹ (۳۹/۱)	۰/۲۴۳	۶ (۴۶/۲)
عدم آشنایی با مزایای عضویت و استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۱۰ (۴۰/۰)	۸ (۳۴/۸)	۰/۷۰۹	۴ (۳۰/۸)
کمبود وقت	۱۱ (۴۴/۰)	۱۵ (۶۵/۲)	۰/۱۴۱	۵ (۳۸/۵)
ضعف در زبان انگلیسی	۱ (۴/۰)	۰ (۰)	۰/۵۲۱	۱ (۷/۷)
امکانات ضعیف اینترنت مانند کندی سرعت	۴ (۱۶/۰)	۵ (۲۱/۷)	۰/۷۱۹	۳ (۲۳/۱)
عدم مهارت کافی در بازیابی اطلاعات	۴ (۱۶/۰)	۲ (۸/۷)	۰/۶۶۸	۵ (۳۸/۵)

قابلیت‌های دیگر آن از جمله امتیاز RG و نقش آن به عنوان ابزاری جهت سنجش اعتبار علمی است (۱۹). از طرف دیگر، نتایج مطالعه حاضر نشان داد که تعداد بسیار کمی از جامعه مورد بررسی در سایت‌های ایجاد پروفایل‌های تحقیقاتی ORCID و ResearcherID عضویت داشتند که با نتایج برخی تحقیقات (۲۰، ۱۵) همسو بود. یکی از دلایل عضویت کمتر محققان در سایت‌های پروفایل تحقیقاتی، می‌تواند مربوط به جدید بودن آن‌ها (۲۱) و عدم آشنایی محققان از وجود چنین سایت‌ها و مزایای عضویت در آن‌ها باشد.

مطابق نتایج پژوهش حاضر، تفاوت معنی‌داری بین عضویت در شبکه‌های اجتماعی علمی با مرتبه علمی جامعه مورد بررسی مشاهده نشد که با یافته‌های تحقیق Al-Shara (۷) همخوانی داشت. همچنین، بین عضویت در شبکه ResearchGate و مرتبه علمی ارتباط معنی‌داری وجود داشت؛ به طوری که اعضای هیأت علمی با مرتبه استاد و دانشیار و پس از آن، استادیاران بیشتر از مربیان در این شبکه عضویت داشتند. در تبیین این یافته می‌توان گفت، با توجه به این که استادان و دانشیاران فعالیت علمی بیشتری دارند، به دلیل رفع نیاز اطلاعاتی، انجام فعالیت‌های علمی و آشنایی بیشتر با این شبکه، در آن عضو شده و دعوتنامه عضویت در این شبکه را برای همکاران و هم‌تایان خود ارسال نموده‌اند. دلیل دیگر آن می‌تواند ناشی از آشنایی بیشتر این محققان با زبان انگلیسی و توانایی برقراری ارتباط با این زبان باشد.

نتایج تحقیق حاضر حاکی از آن بود که مهم‌ترین دلایل استفاده اعضای هیأت علمی از شبکه‌های اجتماعی علمی، به ترتیب دنبال کردن فعالیت‌های سایر پژوهشگران، تماس با سایر محققان و یافتن اطلاعات و منابع مربوط به کار خود مانند مقاله، بخش‌های کتاب و تصویر بوده است. مطالعات Van Noorden (۲۲) و Al-Shara (۷) نیز موارد مذکور را تأیید کرده‌اند، اما تحقیقات Okret-Manville (۱۸) و Elsayed (۱۳) بیان کردند که محققان بیشتر به منظور به اشتراک‌گذاری محتوا و تولیدات منتشر شده خود از این نوع شبکه‌ها استفاده می‌کنند.

وب به طور چشمگیری شیوه محققان را در انتشار و ترویج پژوهش‌های خود تغییر داده است (۲۳). امروزه وب‌سایت‌هایی که امکان به اشتراک‌گذاری، مدیریت، انتشار و همکاری‌های علمی را میسر می‌سازند (۲۴)، باعث ایجاد مفهوم و روش جدیدی به نام آلت‌متریکس در اعتبارسنجی محققان شده است. تأکید دگرسنجی یا آلت‌متریکس بر خلاف کتاب‌سنجی، بر اندازه‌گیری تأثیر اجتماعی است (۱۲) که در آن تمرکز علم‌سنجی از تجزیه و تحلیل استنادات به سمت تجزیه و تحلیل میزان استفاده از انتشارات در رسانه‌های اجتماعی در حال

در مطالعه حاضر، رضایت از شبکه‌های اجتماعی علمی و اعتماد به آن‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس یافته‌ها، از ۷۳ نفر عضو شبکه‌های اجتماعی علمی، ۹/۶ درصد رضایت در حد کم، ۶۴/۴ درصد رضایت متوسط، ۲۴/۷ درصد رضایت زیاد و ۱/۴ درصد رضایت بسیار زیاد داشتند. همچنین، میزان اعتماد به شبکه‌های اجتماعی علمی، ۴/۱ درصد کم، ۷۱/۲ درصد متوسط و ۲۴/۷ درصد در حد زیاد گزارش شد.

بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بیش از نیمی از اعضای هیأت علمی دانشگاه حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت دارند. تحقیقات دیگری نیز این یافته را تأیید می‌کند (۱۳، ۱۲، ۲). از جمله دلایل استقبال محققان از شبکه‌های اجتماعی علمی، از طرفی علاقه ذاتی انسان به تعامل با دیگران (۲) و از سوی دیگر، آشنایی با مزایای این شبکه‌ها می‌باشد. نتایج برخی مطالعات که بر روی محققان دانشگاهی انجام شده است، نشان می‌دهد که کمتر از ۵۰ درصد از جامعه مورد بررسی، حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی علمی و یا سایت‌های مانند ORCID و ResearcherID عضویت دارند (۱۵، ۱۴). از عوامل حایز اهمیت عدم عضویت اعضای هیأت علمی در چنین شبکه‌هایی، نگرانی آن‌ها نسبت به احتمال ایجاد تغییر در روش تدریس و رویکردهای تحقیقاتی آن‌ها می‌باشد (۱۶). در مطالعه حاضر نیز افراد جامعه مورد پژوهش، دلایلی را به عنوان علت اساسی عدم عضویت خود در این نوع شبکه‌ها ذکر کردند که مهم‌ترین آن‌ها، کمبود وقت و عدم اطلاع از وجود چنین شبکه‌هایی بوده است. در تحقیقات دیگری نیز کمبود وقت (۱۰) و آگاه نبودن از وجود این شبکه‌ها (۷)، دلایل اصلی عدم عضویت عنوان شده است. همچنین، در مطالعه حاضر، ارتباط معنی‌داری بین عدم مهارت کافی در بازیابی اطلاعات با مرتبه علمی اعضای هیأت علمی مشاهده شد؛ به طوری که ۳۸/۵ درصد از اعضای هیأت علمی با مرتبه علمی مربی، نداشتن مهارت کافی در بازیابی اطلاعات را در عدم استفاده از این نوع شبکه‌ها مؤثر دانستند.

بر اساس نتایج پژوهش حاضر، از میان اعضای هیأت علمی که حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت داشتند، ۶۸/۴ درصد عضو شبکه ResearchGate و پس از آن، ۶۵/۷ درصد عضو شبکه LinkedIn بودند. نتایج تحقیقات دیگر نیز حاکی از آن است که شبکه اجتماعی ResrarchGate محبوبیت بیشتری در بین محققان دارد (۱۸، ۱۷). از دلایل محبوبیت این شبکه اجتماعی علمی، جامع بودن آن در کمک به فعالیت‌های تحقیقاتی (۱۷) و

پزشکی سمنان نسبت به شبکه‌های اجتماعی علمی و فواید آن، در حد متوسط است. با توجه به مزایای استفاده از شبکه‌های اجتماعی علمی، آموزش‌هایی به منظور آشنایی اعضای هیأت علمی به ویژه با مرتبه علمی مربی، با این شبکه‌ها ضروری به نظر می‌رسد. این امر موجب افزایش رؤیت‌پذیری برون‌دادهای علمی و به دنبال آن، افزایش استناد به تولیدات علمی مؤسسه خواهد شد که ارتقای سطح پژوهش‌های دانشگاه را به همراه خواهد داشت.

پیشنهادهای

پیشنهاد می‌شود کارگاه‌هایی جهت آشنایی اعضای هیأت علمی و نیز دانشجویان تحصیلات تکمیلی به قصد معرفی مزایا و امکانات شبکه‌های اجتماعی علمی و آشنایی آن‌ها با مفاهیم علم‌سنجی و ال‌تیمتریکس و نیز کارگاه‌هایی به منظور افزایش مهارت‌های بازیابی اطلاعات طراحی گردد؛ چرا که عدم آشنایی این قشر از جامعه با کارکردهای بالفعل و بالقوه این رسانه‌ها، منجر به انزوای علمی محققان و کمتر رصد شدن فعالیت‌های علمی آن‌ها می‌شود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی سمنان به جهت تصویب و حمایت مالی و معنوی این پژوهش و همچنین، همکارانی که در تکمیل و جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

حرکت می‌باشد و این امر از پدیده‌های نوظهور شبکه‌های اجتماعی محسوب می‌شود (۲۵). نتایج تحقیق محمدی و Thelwall نیز نشان داد که رابطه مثبت کم تا متوسطی بین تعداد دفعات خوانده شدن مقاله در Mendely با استنادات در Web of Science در انتشارات علوم انسانی و اجتماعی وجود دارد (۹). در مطالعه حاضر، کمتر از نیمی (۴۱ درصد) از افرادی که در شبکه‌های اجتماعی علمی عضویت داشتند، اعلام نمودند که از این شبکه‌ها به منظور انتشار و در معرض دید قرار دادن پژوهش‌های خود استفاده می‌نمایند. این یافته نشان می‌دهد که اغلب اعضای هیأت علمی مورد بررسی، از مزایای بالقوه این نوع شبکه‌ها آگاه نیستند. همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که میزان رضایت و اعتماد محققان نسبت به این شبکه‌ها در حد متوسط بوده است که این نیز می‌تواند دلیل دیگری برای عدم به اشتراک‌گذاری مقالات و انتشار آن‌ها از طریق این شبکه‌ها باشد. مطالعات دیگری نیز تأیید کرده‌اند که مهم‌ترین ضعف شبکه‌های اجتماعی علمی، عدم اعتماد کاربران به آن‌ها می‌باشد (۱۷، ۱۴). مهم‌ترین محدودیت در انجام تحقیقی حاضر، عدم همکاری تعدادی از اعضای هیأت علمی به خصوص اعضای هیأت علمی بالینی بود که با وجود پیگیری‌های مکرر، به دلیل مشغله کاری پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نکردند.

نتیجه‌گیری

در مجموع می‌توان گفت که میزان آشنایی اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم

References

- Boyd DM, Ellison NB. Social network sites: Definition, history, and scholarship. *J Comput Mediat Commun* 2007; 131(210): 30.
- Asnafi AR, Salami M, Sayyah Baragard M, Hosseini Ahangari SA. Presence of Ahvaz universities (Medical Science, Azad and Governmental) scholar's Iranian library and information science scholars in academic social network research gate. *Educational Development of Jundishapur* 2015; 6(1): 67-73. [In Persian].
- Bullinger AC, Hallerstede SH, Renken U, Soeldner JH, Moeslein KM. Towards research collaboration a taxonomy of social research network sites. *Proceedings of the 16th Americas Conference on Information Systems 2010 (AMCIS 2010)*; 2010 Aug. 12-15; Lima, Peru.
- Nentwich M, König R. *Cyberscience 2.0: Research in the age of digital social networks*. Frankfurt, Germany: Campus Verlag; 2012.
- Batooli Z, Nazari M. The features of social research network for facilitating research activities from medical sciences researchers' perspective. *Payavard Salamat* 2014; 8(4): 316-31. [In Persian].
- Batooli Z. ResearchGATE features for researchers. *Science and Technology Discourse* 2013; 1(2): 59-68. [In Persian].
- Al-Shara I. Faculty members' knowledge degree regarding researchgate website and their estimations for its effect on the development of scientific research skills of instructors and graduate students at the University of Jordan. *Eur Sci J* 2015; 11(13): 16-84.
- Madhusudhan M. Use of social networking sites by research scholars of the University of Delhi: A study. *The International Information & Library Review* 2012; 44(2): 100-13.
- Mohammadi E, Thelwall M. Mendeley readership altmetrics for the social sciences and humanities: Research evaluation and knowledge flows. *J Assoc Inf Sci Technol* 2014; 65(8): 1627-38.
- Mahajan P, Singh H, Kumar A. Use of SNSs by the researchers in India: A comparative study of Panjab University and Kurukshetra University. *Libr Rev* 2013; 62(8-9): 525-56.
- Haak LL. ORCID: Connecting researchers and scholars with their works. *Insights* 2013; 26(3): 239-43.
- Haustein S, Peters I, Bar-Ilan J, Priem J, Shema H, Terliesner J. Coverage and adoption of altmetrics sources in the bibliometric community. *Scientometrics* 2014; 101(2): 1145-63.
- Elsayed AM. The use of academic social networks among Arab researchers. *Soc Sci Comput Rev* 2015; 34(3): 378-91.
- Salahshour M, Mohamed Dahlan H, Iahad NA. A Case of academic social networking sites usage in Malaysia: drivers, benefits, and barriers. *International Journal of Information Technologies and Systems Approach* 2016; 9(2): 88-99. [In Persian].
- Mikki S, Zygmontowska M, Gjesdal OL, Al Ruwehy HA. Digital presence of Norwegian scholars on academic network sites- where and who are they? *PLoS One* 2015; 10(11): e0142709.
- Veletsianos G, Kimmons R. Scholars and faculty members' lived experiences in online social networks. *Internet High Educ* 2013; 16: 43-50.
- Jamali HR, Nicholas D, Herman E. Scholarly reputation in the digital age and the role of emerging platforms and

- mechanisms. *Res Eval* 2016; 25(1): 37-49.
18. Okret-Manville C. Academic social networks and open access: French researchers at the crossroads. *Liber Quarterly* 2016; 25(3): 118-35.
 19. Jordan K. Academics and their online networks: Exploring the role of academic social networking sites. *First Monday* 2014; 19(11).
 20. Sotodeh H, Saadat Y. Surveying the Iranian chemists' attitude toward membership in social research networks. *Human Info Interact* 2018; 2(3): 1-12.
 21. Haak LL, Fenner M, Paglione L, Pentz E, Ratner H. ORCID: A system to uniquely identify researchers. *Learn Publ* 2012; 25(4): 259-64.
 22. Van Noorden R. Online collaboration: Scientists and the social network. *Nature* 2014; 512(7513): 126-9.
 23. Thelwall M, Kousha K. ResearchGate: Disseminating, communicating, and measuring Scholarship? *J Assoc Inf Sci Technol* 2015; 66(5): 876-89.
 24. Yu MC, Wu YCJ, Alhalabi W, Kao HY, Wu WH. ResearchGate: An effective altmetric indicator for active researchers? *Comput Human Behav* 2016; 55: 1001-6.
 25. Li X, Thelwall M, Giustini D. Validating online reference managers for scholarly impact measurement. *Scientometrics* 2012; 91(2): 461-71.

A Study on the Presence of Iranian Researchers in Academic Social Networks: A Case Study on the Faculty Members of Semnan University of Medical Sciences, Iran

Narges Ghorbani¹, Marjan Momeni², Raheb Ghorbani³, Fahimeh Babalhavaeji⁴

Original Article

Abstract

Introduction: Scientific social networks increase the speed of data transfer through increasing the interaction among researchers in one hand, and result in their dynamism and identification and their scientific productions on the other hand. With regard to the importance of the presence of researchers in such networks, the aim of this study was to investigate the presence and the use of such networks by the faculty members of Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran.

Methods: In this descriptive-analytic cross-sectional study, 154 faculty members were present at the university during May to September 2016. The data collection tool was a researcher-made questionnaire whose validity and reliability were confirmed. Chi-square and Fisher's exact tests were performed at a significant level of 0.050 to analyze the data.

Results: 122 faculty members completed the questionnaire and returned it. 59.8% (73) of faculty members were members of at least one scientific social network. The relationship between membership in the Research Gate and academic rank was significant ($P = 0.037$); so that the membership of the academic degree of the instructor was less than the membership of assistant professors, associate professors, or professors. The most common reason for using scientific social networks was pursuing the activities of other researchers, and the most common reason for non-use was lack of time. In addition, there was a significant relationship between the lack of skills in information retrieval and academic rank ($P = 0.004$); so that a high percentage (38.5%) of the faculty members stated that they had insufficient skill in data retrieval.

Conclusion: The use of scientific social networks will increase the visibility of scientific output, and consequently, increase the citation to the scientific production of the institute, which will lead to the promotion of university research.

Keywords: Social Networks; Faculty; Universities; Iran

Received: 23 Oct., 2017

Accepted: 24 Dec., 2017

Citation: Ghorbani N, Momeni M, Ghorbani R, Babalhavaeji F. A Study on the Presence of Iranian Researchers in Academic Social Networks: A Case Study on the Faculty Members of Semnan University of Medical Sciences, Iran. Health Inf Manage 2018; 14(6): 260-6

Article resulted from research project No. 945 funded by Student Research Committee of Semnan University of Medical Sciences.

1- Student of Medicine, Student Research Committee, School of Medicine, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran

2- PhD, Knowledge and Information Science, Central Library, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran (Corresponding Author)
Email: mmomeni386@gmail.com

3- Professor, Biostatistics, Social Determinants of Health Research Center, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran

4- Associate Professor, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran